

TÜRK KÜLTÜRÜNDE DUVAKLA İLGİLİ MİTOLOJİK MOTİFLER

PROF. DR. PERVİN ERGUN

ÖZET

Duvak, gelinlerin baba evinden koca evine göçerken örtüldüğü, ölüp dirilmeyi sembolize eden kimliksiz bir zırhtır. Tumak (Kazak), devak (Bulgar), duvak (Sırp), tuvok (Özbek), tubak(Kırgız) vb. (Aydemir 2013: 623'ten Koç-Koca 2013:146) gibi kullanımlarıyla duvak, Türk dünyasında yaygın kullanılan terimlerden biridir. Geleneksel kültürde duvaklar genellikle kırmızı renktedir. Kırmızıdan sonra en çok eşlik eden renk yeşildir. Bu yüzden halk bilimi metinlerinde duvak, genellikle al-yeşil sıfatıyla motif haline gelmiştir. Duvağın sembolik anlamını çözümleyebilmek için özellikle doğum, evlilik ve ölüm şeklinde genelleyebileceğimiz geçiş dönemlerindeki uygulamalara bakmak gerekir. Duvağı oluşturan motifler, damgalar, renkler, kalıplar, takılar kültürel belleği mitolojik köklere götürebilir. Geleneksel dünya görüşü penceresinden bakıldığında Türkler giysiyi dikey düzlemde algırlar. Giysinin üst kısmı Üst dünya ile, orta kısmı yaşadığımız dünya ile, alt tarafı ise alt dünya ile ilişkilendirilir. Dost başa, düşman ayağa bakar sözü bu görüşün en veciz ifadesidir. Hayatın geçiş dönemlerinden evliliğin “başı göğe ermek”, “bir yastığa baş koymak”, “başı gülmek” vb. söz kalıplarının gösterdiği üzere kut başa konmaktadır. Bu yüzden duvakla bir bütün olan baş süslemeleri geçiş dönemi giysilerinin en önemli motiflerini oluşturmaktadır. Anadolu'da mitolojik anlamı silikleşen ve süs unsuru gibi görülen gelin başı süslemelerinin mitolojik anlamları Türk dünyasında, özellikle de arkaik destanların dünyasında çok canlı bir şekilde korunmuştur. Bu çalışmada gelin başı ve duvak ile ilgili motiflerin mitolojik anlamları Sibiryalı Türklerinin konuyla ilgili inançları ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir.